

Helse- og omsorgsdepartementet

Innspill til Nasjonal helse og samhandlingsplan

Regionalt kunnskapssenter for barn og unge Nord (RKBU Nord) ved UiT ønsker velkommen regjeringens arbeid med ny Nasjonal helse- og samhandlingsplan. I det følgende gir vi våre innspill til meldingsarbeidet på de etterspurte punktene 1) viktige områder å adressere, 2) aktuelle tiltak og 3) eksempler/pågående arbeid departementet burde være kjent med.

Viktige områder

En Nasjonal helse og samhandlingsplan som på en helhetlig – og ikke minst langsiktig- måte skal styrke vår felles helse- og omsorgstjeneste bør styrke og prioritere barn og unges psykiske helse. Helsetjenestene til barn og unge preges fremdeles i for stor grad av sektoriell organisering og silo-tenkning, noe som er godt beskrevet i en rekke rapporter, bl.a i en FAFO rapport fra 2020 [Trøbbel i grenseflatene \(Faf-rapport 2020:02\)](#), i rapport fra Ukom fra 2022 [To år med pandemi – status for det psykiske helsetilbudet til barn og unge](#) og i [Riksrevisjonens undersøkelse av psykiske helsetjenester](#). Rapportene viser også til begrensninger og forskjeller i tilgang til psykisk helsehjelp for barn og unge, inkludert ulik tilgang til helsehjelp avhengig av hvor man bor, økt pasienttilstrømming, prioriteringsutfordringer mellom behandling og fokus på å arbeide forebyggende og store forskjeller i avslagsprosenten til BUP mellom helseforetakene. I dag er det stor variasjon i hvordan kommunene har organisert sin virksomhet for barn og unges psykiske helse. Det at helsetilbud organiseres innenfor ulike sektorer og enheter bidrar til et fragmentert og lite helhetlig tilbud og gjør det vanskelig for den enkelte familie og det enkelte barn å få tilgang til rett hjelpeinstans. Det innbyr og til utfordringer med tanke på internt samarbeid innad i kommunene og mellom kommunale tilbud og spesialisthelsetjenesten. Utfordringer knyttet til manglende samhandling og samarbeid mellom tjenester leder til at utsatte barn og unge ikke får den hjelpen de trenger. Dette gir spesielt negative konsekvenser for sårbare barn og unge, som ofte vil trenge hjelp fra flere tjenester. Situasjonen er også krevende for fagpersonene som opplever manglende tid, ressurser og arenaer for samarbeid.

Aktuelle tiltak

Det er av betydning at tjenestene samarbeider, har god kjennskap til hverandre, avklart rolle- og ansvarsdeling, overlappende kompetanse og felles begrepsapparat. Tjenestene må være organisert og ledet på en måte som støtter opp om dette. Tilsvarende bør regel og lovverk samt journalsystemer fremme samarbeid.

Både forebyggende arbeid og behandling av psykiske lidelser skal operere i tråd med en kunnskapsbasert praksis. I [Riksrevisjonens rapport](#) vises det til at arbeidet med å ta i bruk kunnskap om behandling av psykiske plager og lidelser ikke er god nok. BarnUnge21-strategien [«Ut av blindsonene»](#) fremhever

betydningen av økt forskning og kunnskapsutvikling på barn og unge feltet, og at forskningen understøtter virksom praksis.

Ungsinn er et elektronisk vitenskapelig tidsskrift om tiltak for barn og unges psykiske helse. Tidsskriftet inneholder systematiske kunnskapsoppssummeringer om enkelttiltak. Her finner man både praktisk informasjon om tiltakene og grundige gjennomganger av hvor godt dokumentert effekten av tiltakene er. Erfaringene fra Ungsinn viser at en relativt liten andel av intervensjonene som er i bruk i Norge har god dokumentasjon på at de virker etter intensjonen ([Hvilke psykisk helsefremmende tiltak virker for barn og unge? \(psykologisk.no\)](#)). Tilsvarende gjelder for måleinstrumenter der det er stor mangel på norske tester med godt dokumenterte måleegenskaper ([Tidsskriftet](#)). RKBU Nord ved Ungsinn har i samarbeid med Kasvuntuki i Finland gjennomført en [nordisk kunnskapsoppssummering](#) av alle tiltak og kartleggingsmetoder for gravide og barn i alderen 0-2 år tilgjengelig i de nordiske landene. Oppsummeringen viser til kunnskapshull for denne målgruppen, hvor 57 % av tiltakene ble vurdert til å ikke ha noe forskningsstøtte.

Utvikling og tilgjengelighet av forskningsbaserte tiltak for barn og unge i kommunene bør prioriteres, hvor kommunene som et minimum bør ha tilgang på virksomme tiltak som adresserer de mest vanlige psykiske helseutfordringene for barn, unge og familier. Dette bør gjelde for både små og store kommuner og uavhengig av hvor i landet man bor. Tilsvarende bør allerede utprøvde virksomme tiltak implementeres både i kommune- og spesialisthelsetjenesten framfor tiltak som ikke har dokumentasjon. Betydningen av forankring av tiltak i kommunen både politisk og administrativt er viktig for å få til helhetlig og varig satsning.

Øvrige eksempler og pågående arbeid

Enkelte kommuner har organisert tjenestene til barn og unge i et Familiens hus, familiesentre eller tilsvarende samhandlingsmodeller. Familiens hus er en modell for organisering av tjenester for barn, unge og deres familier. Målsetningen med modellen er å styrke det forebyggende arbeidet og gi bedre tjenester på et tidlig tidspunkt til barn og unge og familier blant annet gjennom å styrke det tverrfaglige samarbeidet mellom fagpersoner og tjenester. Enkelte kommuner har også valgt å inkludere kommunepsykolog, frivillige organisasjoner, NAV og habiliteringstjenesten. Det er imidlertid variasjon hvordan kommunene har valgt å organisere dette med hensyn til hvilke tjenester som inngår og hvorvidt tjenestene er samlokaliserte eller ei. RKBU Nord har undersøkt samhandling og kvalitet i tjenester for barn og unge i over 30 kommuner (SKO-studien). Flere av resultatene kan være aktuelle for arbeidet med den nye planen. [Familiens hus: Samhandling og kvalitet i kommunale tjenester for barn, unge og deres familier \(SKO-studien\) | UiT](#)

Bedre tverrsektorielt samarbeid (BTS) - omhandler arbeidet med sentrale innsatser og utvikling av modeller for bedre systematisk innsats rundt utsatte barn og unge i kommunene. De som jobber med barn og unge skal i større grad kunne identifisere sine bekymringer og kjenne til rutiner som omsetter bekymringen til konkret handling. Bedre tverrfaglig innsats (BTI) er en samhandlingsmodell for å bedre det tverrfaglige arbeidet mellom tjenester som retter seg mot barn, unge og familier som bekymrer.

I "Nasjonal BTI-rapport" (KORUS 2022) trekkes særlig gruppen barn som pårørende fram som en gruppe det et stort behov for å ha et ekstra fokus på framover, sammen med barn og unge i minoritetsfamilier. En nylig [kunnskapsoppssummering](#) fra forskere ved RKBU Nord viser til at helsepersonells plikt til å ivareta mindreårige barn som er pårørende ikke etterleves slik det er lovfestet (helsepersonelloven § 10 a.). Dette er felt som krever samarbeid mellom flere tjenester og mellom tjenester og arenaer som skole og barnehage.

Lavterskelteamet i Tromsø er et eksempel på et tilbud for rask psykisk helsehjelp for barn og unge mellom 0-18år og deres familier. Lavterskelteamet er tverrfaglig sammensatt med ansatte fra Tromsø kommune og BUP – spesialisthelsetjenesten. Her kan hjelpebehov avklares på et tidlig tidspunkt, det gis rask psykisk helsehjelp til barn og unge som ikke trenger et tilbud i spesialisthelsetjenesten og ved behov henvises til BUP. [Rask psykisk helsehjelp for barn og unge | Tromsø kommune \(tromso.kommune.no\)](https://www.tromso.kommune.no)

I "Nasjonal BTI-rapport" (KORUS 2022) trekkes særlig gruppen barn som pårørende fram som en gruppe det et stort behov for å ha et ekstra fokus på framover, sammen med barn og unge i minoritetsfamilier. En nylig [kunnskapsoppsummering](#) fra forskere ved RKBU Nord viser til at helsepersonells plikt til å ivareta mindreårige barn som er pårørende ikke etterleves slik det er lovfestet (helsepersonelloven § 10 a.). Dette er felt som krever samarbeid mellom flere tjenester og mellom tjenester og arenaer som skole og barnehage.

[Involvert.no](#) er en ressurs for brukermedvirkning for de som jobber med barn og unge, med særlig fokus på psykiske helsetjenester, barnevern og familievern. Involvert-prosjektet tar utgangspunkt i at det trengs mer forskningsbasert kunnskap om ulike forståelser av barn og unges medvirkning, hvilke utfordringer som kan oppstå og hvordan disse utfordringene kan løses i praksis. Prosjektet består av en forskningsdel og en tjenestestøttedel. Nettstedet drives av Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Nord (RKBU Nord) ved UiT Norges arktiske universitet, i samarbeid med tjenester, brukerorganisasjoner og politisk nivå.

Vennlig hilsen

Monica Martinussen
Professor/Instituttleder

–

monica.martinussen@uit.no
90133164/77645881

Referanser

Berg, E. K. U., & Vardheim, I. (2022). *Kompetanse, samarbeid og samhandling i norske kommuner*. Korus. <https://www.forebygging.no/contentassets/d744105aa1374ea7aa2e57f3611a08fd/kompetanse-samarbeid-og-samhandling-i-norske-kommuner.pdf>

Dokument 3:13 (2020-2021). Riksrevisjonens undersøkelse av psykiske helsetjenester.

<file:///C:/Users/mrt022/OneDrive%20-%20UiT%20Office%20365/rapporter,%20retningslinjer%20etc/Riksrevisjonen%20psyiske%20helsetjenester.pdf>

Forskningsrådet. (2021). Ut av blindsonene: Strategi for et samlet kunnskapsløft for utsatte barn og unge. <https://www.regjeringen.no/contentassets/684c7b0479b84e74bd37a91009769b6f/bu21strategi-ut-av-blindsonene.pdf>

Hansen, I. L. S., Jensen, R. S., & Fløtten, T. (2020). *Trøbbel i grenseflatene: Samordnet innsats for utsatte barn og unge*. (Fafo-rapport nr. 2020:02). FAFO. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/trobbel-i-grenseflatene>

Neumer, S.-P., Jozefiak, T., Reedtz, C., Stormark, K. M., & Martinussen, M. (2021). Strengere krav til tester. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 58(3), 220. <https://psykologtidsskriftet.no/node/23138/pdf>

Paap, M. C. S., Martinussen, M., Jakobsen, R., Jozefiak, T., Axelsdottir, B., & Neumer, S.-P. (2018). Tester for barn og unge i Norge bør kvalitets-sikres bedre. *Psykologisk.no*. <https://psykologisk.no/2018/06/tester-for-barn-og-unge-i-norge-bor-kvalitetssikres-bedre/>

Reedtz, C., Jensaas, E., Storjord, T., Kristensen, K.B., & Lauritzen, C. (2022). Identification of Children of Mentally Ill Patients and Provision of Support According to the Norwegian Health Legislation: A 11-Year Review. *Frontiers in Psychiatry*. <http://10.3389/fpsy.2021.815526>.

Statens undersøkelseskomisjon for helse og omsorgstjenesten. (2022). *To år med pandemi – status for det psykiske helsetilbudet til barn og unge*.

[file:///C:/Users/mrt022/Downloads/To%20%C3%A5r%20med%20pandemi%20%E2%80%93%20status%20for%20det%20psykiske%20helsetilbudet%20til%20barn%20og%20unge%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/mrt022/Downloads/To%20%C3%A5r%20med%20pandemi%20%E2%80%93%20status%20for%20det%20psykiske%20helsetilbudet%20til%20barn%20og%20unge%20(3).pdf)

Statens undersøkelseskomisjon for helse og omsorgstjenesten. (2021). *Ungdom med uavklart tilstand - Samhandling mellom kommunale tjenester og mellom kommunale tjenester og BUP*
<file:///C:/Users/mrt022/Downloads/Ungdom%20med%20uavklart%20tilstand.pdf>